

FORNTIDSVANDRING I STAN

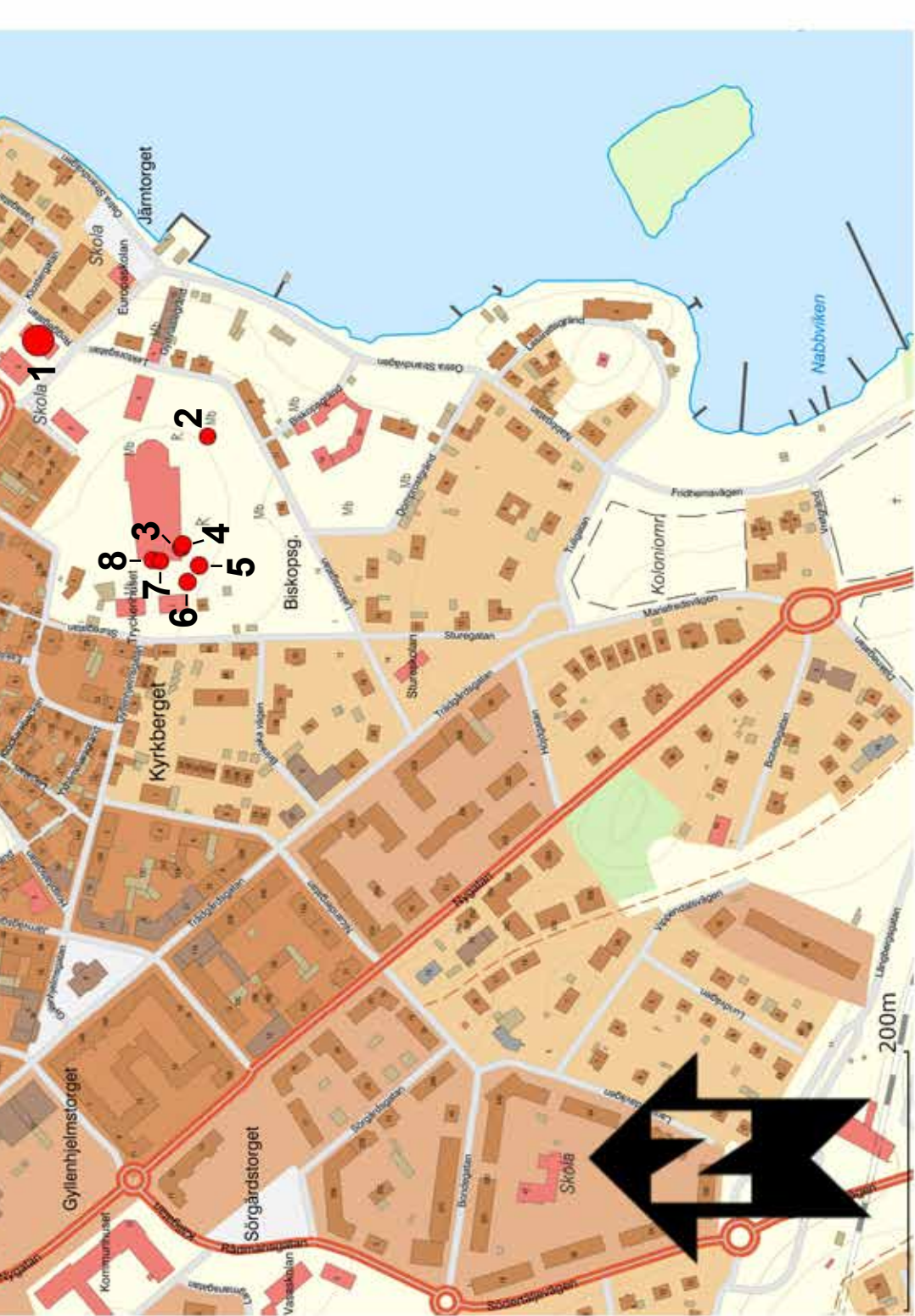
Strängnäs

—
CIRKA 2,5 KM

LÄTT
SVENSKA

Plats 1–12, områden med fornlämningar

Skola 1

2

3

4

6

7

8

200m

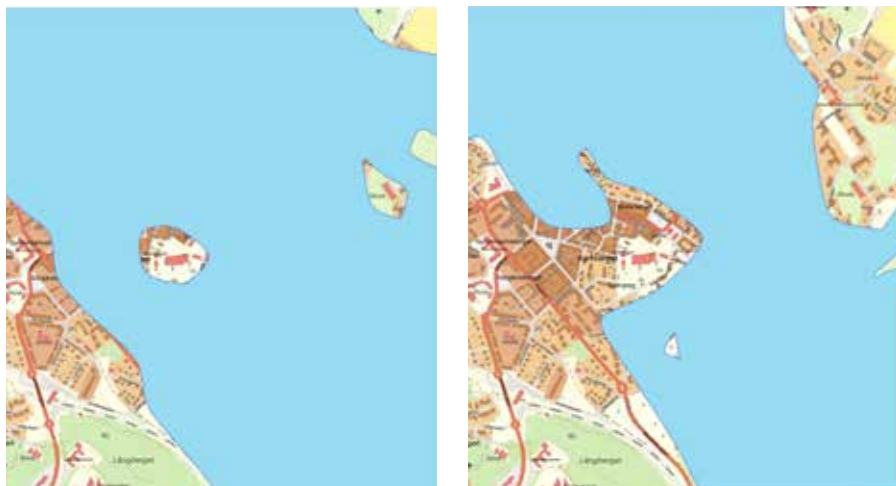

PLATS 1

Staden

De äldsta spåren av människor i Strängnäs är från vikingatiden. Det var för cirka 1 000 år sedan. Strängnäs låg bra till vid vattnet. Man kunde komma dit med båt.

År 2004 gjordes en stor arkeologisk undersökning i Strängnäs. Nya hus skulle byggas i kvarteret Bodarne. Fynden visade att det hade bott en smed där och någon som gjorde kammar. Keramik och pärlor av glas visar att människorna i Strängnäs bytte varor med människor runt Östersjön. En nål av elfenben kommer från folk som bodde ännu längre bort.

Strängnäs för 2 000 och 1 000 år sedan. Vattnet stod då ungefär 10 respektive 5 meter högre än idag.

Arkeologisk undersökning i kvarteret Bodarne år 2004.

FOTO: BJÖRN PETTERSSON 2004, SÖRMLANDS MUSEUM

Kammar av ben och horn från Bodarne.

FOTO: ANKI LÜTZ 2006, SÖRMLANDS MUSEUM

PLATS 2

Runstenar

Vid domkyrkan finns sju runstenar. Det är stenar med gamla bokstäver på. Alla har flyttats dit från andra platser. På runstenar kan man läsa om vikingar. Det kan vara någon som har dött under ett vikingatåg. Det kan stå om bra saker som vikingarna gjorde. En viking hade kanske byggt en väg eller en bro. Man ställde ofta runstenarna vid vägen. Då kunde många människor se dem.

Mot slutet av vikingatiden hade många människor blivit kristna. Ett tecken på det är att runstenar är dekorerade med kors.

På stenen står det ”...Björn och Underlög, moder och son, läto hugga denna sten efter Ulvrik och ... fader och son, och efter... Underlögs son”.

PLATS 3

Runor

De äldsta runorna i Sverige var magiska symboler. Senare under järnåldern blev runorna bokstäver. Texter med runor blev vanligare. De flesta runstenar är ungefär 1 000 år gamla och hör till vikingatiden.

Runor ristades mest i trä och ben. Runor i sten har bevarats bäst.

ʝ ƚ ƚ ʝ ʝ ʝ ʝ ʝ ʝ ʝ ʝ ʝ ʝ ʝ ʝ ʝ ʝ
 f u p o r k h n i a s t b m l r

Den yngre (vikingatida) runraden med 16 tecken.

BILD: RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Det står "Sigvid och Sven och Vihjälms och Gylla, de läto resa stenen efter Olev".

PLATS 4, 5, 7 & 8

Vikingatåg

Två runstenar finns i domkyrkans vägg. De berättar om ett känt vikingatåg. År 1040 reste Ingvar den Vittfarne mot öster. Han reste med 30 skepp och nästan 3 000 vikingar. Ingvar var då 21 år gammal. Under resan handlade de, krigade de och blev sjuka. Nästan alla som reste med Ingvar dog. Det står om Ingvars resa på 25 kända runstenar.

På den mindre stenen (plats 7) står det *"... lät göra minnesmärket efter ... Ulvs broder. De ... österut ... med Ingvar i Särkland"* och på den större (plats 8) står *"... Ingeborg läto resa ... blir icke någon av Ingvars män ..."*

På en annan runsten i väggen står det: *"Gunnbjörn lät resa stenen son till Emund (?) ..."*. Namnet Emund står också på runstenen i gräset. Ingvars pappa hette Emund. Kanske är det samma man.

Flera runstenar i området berättar om Ingvar och hans släkt. Emund och Ingvar var kanske stormän och bodde kanske nära Strängnäs.

På stenen (plats 5) står det *"E... hugga stenen ... Emunds söner ... söderut i Särkland"*.

FOTO: BENGT A LUNDBERG

PLATS 6

Gästfrihet

På den andra runstenen i gräset står det ”... *han var den gästfriaste av alla män i världen ...*”. I Sigtuna har man hittat en benbit med runor. Någon har ristat: ”*Marre skänkte revbenen. Han äger mest egendom*”. På andra sidan står det ”*Kungen är den bästa mannen. Han äger mest egendom. Han är givmild*”. Benet kommer kanske från en stor middag.

Kungabenet från Sigtuna.

FOTO: SIGTUNA MUSEUM

PLATS 9

Kvarteret Klostret

På 1000-talet dödade vikingarna i Strängnäs den engelske munken Eskil. De kastade stenar på honom. Efter det blev Eskil Södermanlands skyddshelgon. På platsen där Eskil dog byggdes ett kloster.

Arkeologer har hittat murar från en kyrka, en stylus och en tegelsten med runor. På tegelstenen står det kanske en magisk formel ”*abrakadabra*”.

En stylus av ben från Vreta klosterkyrka i Östergötland.

FOTO: EVA VEDIN, HISTORISKA MUSEET

Del av en medeltida tegelsten från kvarteret Klostret.

FOTO: GABRIEL HILDEBRAND, HISTORISKA MUSEET

PLATS 10 & 11

Västerviken

Marinarkeologer har hittat träbitar efter två båtar på sjöbotten. Båda båtarna fanns innan år 1850. De är därför fornlämningar.

Den ena båten är ungefär sex meter lång. Kanske var det en liten segelbåt. Man har bara hittat två träbitar av den andra båten.

Del av en av båtarna i Västerviken.

FOTO: TREVOR DRAESEKE, STATENS MARITIMA OCH TRANSPORTHISTORISKA MUSEER

Kanske har de sjunkna båtarna sett ut ungefär såhär?

FOTO: HANS EKLING

PLATS 12

Arbete

Arkeologer har undersökt kvarteret Garveriet 3. Där hittade de tre stora trätunnor. Man hade garvat skinn i tunnorna.

Garvare är ett gammalt yrke. Ända sedan stenåldern har människor behövt skinn till kläder och annat. Garvat skinn ruttnar inte.

Traditionell skinngarvning i Marocko.

FOTO: WIKIMEDIA COMMONS

En garvaregård i Jönköping för ungefär 100 år sedan.

FOTO: JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM

Funderingar

1. Varför började människor att skriva med tecken, till exempel med runor eller bokstäver?
2. Vad berättar de vikingatida namnen på runstenarna?
3. Vad ger vi våra barn för namn idag i olika delar av världen?
4. Vad hände när fler människor blev kristna?
5. Hur levde människorna i klostret?
6. Båtar har sett olika ut från vikingatid fram till vår tid. Varför det?
7. Vad har kvinnor och män arbetat med under olika tider? Vad gjorde de när de inte arbetade?

Var finns det fornlämningar?

Information om fornlämningar i Sverige finns här:

www.fornsok.se

Plats för egna anteckningar:

Ordlista

Egendom	Sådant som man äger, till exempel ett hus
Fornlämning	Spår av människors aktiviteter förr i tiden
Garvare	Ett yrke: en person som behandlar djurskinn så att de kan användas till exempelvis kläder
Givmild	Generös
Gästfrihet	Generositet mot gäster och andra
Järnålder	Tiden från 2 500 till cirka 1 000 år före nutid
Marinarkeolog	Arkeolog som arbetar på sjöbotten
Munk	Man som lever ett kloster
Revben	Tunt ben som ingår i bröstkorgen
Rista	Göra skåra i, skära, hugga in
Runor	Skrivtecken som mest användes under vikingatiden
Skepp	Stor båt
Skyddshelgon	En helig person som ger skydd
Storman	Mäktig och framstående man under vikingatiden och senare
Stylus	En penna som man skrev med i vax
Tunna	En stor behållare i form av en cylinder
Viking	Person som levde under vikingatiden, tiden från 1 200 till cirka 1 000 år före nutid
Vikingatid	Tiden från 1 200 till cirka 1 000 år före nutid, den sista delen av järnåldern
Vikingatåg	Resor för att handla eller plundra
Vittfaren	Berest, en person som har rest mycket och långt bort

Alla fornlämningar i Sverige är skyddade genom kulturmiljölagen.

Det betyder att det är förbjudet att förstöra en fornlämning genom att till exempel gräva i den. Anledningen till att fornlämningar skyddas är att alla ska kunna få tillgång till den historia som varje fornlämning berättar om, nu och i framtiden.

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

För samtliga kartor gäller (där ej annat anges):
© Länsstyrelsen i Södermanlands län, primär information
© Lantmäteriet – GSD Fastighetskartan, grundkarta
Foto: Länsstyrelsen (där ej annat anges)
Produktion: You Are Here

2020